

naj se prilijejo 4 loti v vodi raztopljenega galuna, in vse naj še enkrat dobro prekuha. Potem naj se tako napravljeno limasto mleko (tako se imenuje ta mešanca) precedi in v dobro zadelani steklenici (flaški) spravi. Ako se kaka malarija na papirji s tem limastim mlekom s šopičem (penzeljom) namaže, so farbe vse živejše in stanovitne več let. Kdor je enkrat to skusil, ne bo nikoli več drugač ravnal; tako vesel bo.

Krajopisje.

Terst. *)

Pod stenami golega Krasa v dolini, ktero od južne in vzhodne strani prijazni griči, od zahodne in deloma od severne zeleno jadransko morje obdaja, leži Terst, bogato in prvo trgovsko mesto avstrijskega cesarstva. Raz sosednih gričev zagledaš v severo-zahodu bližnji otok Grado in polotok Oglejski, — na robu podgorja Divin (Duino) in zadej v sinji daljavi bele gore poleg Verone, ki iz globokega morja svoje stare verhove molé, — na desni primorsko podgorje, Občino, in na jugu, na osti zaliva teržaškega bližnji Skedin (Servola), kamor se posebno pozimi teržaška gospoda rada spreha. Na gričih za mestom leži v podobi polomesca stotero kampanij, obbanih od lepих vertov in krasnih nogradov, kjer se je obilo žlahnega vina pridelovalo, dokler ni huda tertna bolezen končavala plodonosnih brajd. Dva drevoreda zaljšata okolico mestno; prvi se začne na izhodni strani v mestu, v ulici „Acquedotto“ (vodotoč) imenovani, in pelje ven iz mesta v najprijetnejši, od Teržačanov toliko ljubljene gaj „Boschetto“, kamor se poleti sploh teržaška gospoda na sprehod peš in v urnih kočijah podaja. Verh tega s starimi, z beršljinom ovitimi hrasti obraščenega in tu in tam nanovo pogojzdenega griča, kamor je več lepих cest in potov speljanih, se odpira naj krasnejši pogled na mesto, njegovo okolico in na celo neizmerno morje. Tu stoji mestno strelišče, ktero se pa ne obiskuje toliko, kakor v mnogih drugih mestih, nekaj ker je preodaljeno, nekaj pa tudi gotovo zavolj tega, ker je v gostivnici tukaj vse neizrečeno drago in zraven tega se še sploh tožbe čujejo o slabi pijači; pa tudi strel ne veseli Teržačana toliko kakor prebivavce mnogih drugih mest, kar se zavolj krajnih razmer lahko verjame. Drugi drevored na zahodu mesta pelje proti novi Lloydovi barkotesarnici na poti v Skedin, ki je sprehajališče ob bolj hladnih letnih časih. Ako se vstopiš tu pozimi ali v zgodnji spomladi k poti v nedeljo popoldne, ko je vreme prijazno, se boš čudil sto in stoterim kočijam, ki ena za drugo tu memo dirjajo v Skedin, kjer se toliko ljudstva nabere, da večkrat ni mogoče prostora dobiti. Tu točijo sladki rofošk, ki dopada posebno gospám in gospodičnam, ker ženski spol ljubi sploh sladke reči.

Drugih sprehajališč na suhem pa Terst nima. Bolj male gospode in delavcev se o poletnem času, ob nedeljah in praznikih, mnogo v bližnje kampanije na bokal črnega vina podaja, kjer se jih pa tudi pogostoma namesto enega bokala, pet in še več sprazne, in po tem takem je naravno, da se zvečer na mestnih ulicah marsikak dobrovoljen pevček prikaže, ki ga nosi toliko pod kapo, da mu pod težko glavo noge omahujejo. To je tukaj navada, in kaj mara in porajta naš delavec, ako je v nedeljo par petic zapravil, da je le dobre volje bil, saj zasluži na dan, ako kaj velja, terd križavec. — Drugi imajo navado ob praznikih in nedeljah bližnje soseske v veseli družbi obiskavati in se ondi kratkočasovati, ter se podajajo v kočijah na Občino, v Lesano, Boljunce, Prosek, Terzišče in druge v mestni okolici

*) Kmalu se bo v Terst in do jadranskega morja odperla železnica, po kateri bo menda marsikdo naših bravcev v to imenitno trgovsko mesto potoval (in hitro in za majhen dnar tje prišel), ki poprej ni mislil, da bo kdaj Terst in morje vidil. Zatorej jim podamo popis teržaškega mesta kakor ga je zložil naš več časa ondi bivajoči gosp. Cegnar v „Glas. slov. slovstva“.

Vred.

ležeče kraje. — Vsakdanje sprehajališče v mestu je imenitni korso, naj daljša in deloma naj širokeja mestna ulica med novim in starim mestom, v sredi najlepših poslopij, najimenitnejših teržnic in prodajavnic, ki sega od jugo-vzhoda od stare šrange noter do morja; pri morji pa molo S. Carlo, ki sega iz srede mesta v morje, na katerega levi strani stojé Lloydovi parobrodi in na desni druge kupčijske ladije.

Še bolj kot sprehajališča na suhem se obrajta na morji. Ne le, da se pridno obiskujejo ptuje vojaške, zunaj na morji stoječe ladije, temveč, ako je vreme ugodno in morje ne preveč valovito, posebno pogosto odrivajo brodnarji svoje čolne z razpetimi jadri od bregov, ko pri dobrem vetru kot tica ferčé s pevaječimi ali smodke puhajočimi mladenči, z boječimi deklicami, s pogumnimi možaki in skerbni materi v bližnji sv. Jernej, kjer dobiš za dobro plačo dobro pijačo, sladkega prosekarja, in za zdrav želodec zdrav prigrizelj. Od tod vživaš posebno lep pogled na zeléno morje proti zahodu, in kakor da bi iz morja rastel, stoji pred tabo krasni Terst po celem morskem bregu od svetilnika na zapadu do novega Lazareta na severo-vzhodu. Ker Lloydovi parobrod poletnega časa pri lepem vremenu vsako nedeljo in vsak praznik Teržačane v sosedne primorske mesta: v Koper, Piran, Divin in Isolo v razveseljevanje vozi, se vé, da se jih ne manjka, ki se te priložnosti radi poslužujejo, posebno, ker na parobrodu godci lepo go-dejo in se cele verste plesavk berhko sučejo.

Mesto samo, močno polomescu podobno, razdeluje, kakor smo že zgorej omenili, imenitni korso, akoravno ne prav natanko, v novo in staro mesto. — Novo mesto stoji na vzhodni strani in po celi širokosti morske luke, je večje kakor staro mesto, prav snažno in lepo zidano, z ravnimi enako širokimi ulicami, ima poseben lep tlak iz silo velikih kamnitnih plošč, po katerih, ker so iz brusivnega kamna, mnogokrat zapaziš, da ljudje sekire in enako orodje brusijo; pohištva so snažna in prostorne, in da ob kratkem rečem, prav prijetno je mesto. Staro mesto leži na zapadni strani na podnožji griča, na katerem so grad sozidali, in deloma na griču samem, je kaj tesno, ima prav ozke ulice, da se tu in tam težko dva človeka ogneta, v nekterih kotih je dovolj nesnažno in ne kaj vabivno; stanovati v takih krajih, kamor nikdar ne posije milo solnce in je memo tega veden šum in šunder, vpitje, krič, ropot in rožlanje, je toliko manj prijazno, ker so stanišča večidel temne, ker večkrat neprijeten duh v nos bode in ker se radi zavolj nesnage vsakosortni merčesi redé. Staro mesto ima to edino dobro, da pozimi v njem ni tako nadležna huda burja, ki po ulicah novega mesta hudo vihrá in piska in žvižga; odvráča pa burjo homec, ki zadej stoji in sila ozke in zakrivljene ulice, da va-nje ne more. Da so v starih časih mesta s tako ozkimi ulicami zidali in vse na kup tlačili, je velevala tačasna politika, ker v ožinah so se lahko sovražnikom branili, kar bi se v odprtih mestih ne bilo moglo zgoditi; in ravno Terst je imel z Benečani dolgoterpeče in serdite boje, katerega so si večkrat osvojili, pa vedno sopet zgubili, dokler se ni za vedne čase Benečanskega leva rešil in se odsihmal tako okrepil, da je Benetke — nekdanjo zapovedovavko, toliko mogočno in visoko kraljico morja — še prekosil. (Dalje sledí.)

Slovensko slovstvo.

Pretres dela Navratilovega o glagolih *).

* Častiti bravci „Novic“ pomnijo še učeni prepír zastran glagolov. „Novice“, „Priatelj“, „Zg. Danica“ in drugi

*) Tudi v 49. dokladi dunajskega časnika „Wien. Zeit.“ smo pod naslovom „Oesterr. Blätter für Literatur und Kunst“ brali te dni pretres gosp. Navratilove knjižice, ktera, kakor gosp. presojevavec pravi, si je nalogo odbrala „den Geist des slavischen Zeitwortes zu erforschen und auf Grund seiner doppelten, hier mit Fleiss und Klarheit entwickelten Natur der perfektiven und in-

spisi slovenski nam kažejo, da ni sejal rodoljubni g. Navratil svojega zernja po nerodovitni zemlji. Kako lepo je viditi že zelene sterni! Ker se pa ta pravda v „Novicah“ ni mogla dognati, zato je spisal posebno knjižico (9 pól in pol debelo), v kateri svoje misli še razločnejše, še jasnejše dopoveduje in z mnogimi novimi izgledi priterjuje. Po pravici moramo reči, da je opravil težki posel jako izverstno, ter razodel pri tem veliko učenost jezikoznansko.

V tem spisu pa ni ob kratkem le to, kar smo brali v „Novicah“; veliko novega nahajamo v njem. Mično je na dokladi primerjanje slovenščine — staroslovenščini in vsem drugim živim sesticam, po verhu pa še gerščini, nemščini, laščini, francoščini in angleščini. — Gosp. pisatelj je podperl misli svoje s terdnimi stebri. Ti stebri so ugodni izgledi. Naj bolj so se spodtikali nekteri nad glagolom „pošiljam“ za pravi sedajni čas, — češ, da se smé rabiti le za ponavljavni sed. čas; gosp. pisatelj nam je pa pokazal, da ga rabi celó Trubar (Jan. 20. 21.) za pravi sed. čas: „Kakor je (ta) Oča mene poslal, tako jaz (jest) vas „pošilem“¹⁾. — Posebno imeniten je pa nauk o rabi in pomenu slovnčnih časov, naklonov itd., kterega do zdaj še nismo imeli. Kdor ne loči pravega od nepravega (obličnega) sedaj. časa, ta bode brodil po temi in imel marsikaj za zmoto, ali pa tudi za prav; ta ne bo vedil, kedaj se smé, kakor se komu zljubi, veršivnik ali pa doveršivnik rabiti, kedaj se pa mora veršivnik postaviti; ta ne bode vedil, kedaj smemo rabiti sedajni, pretekli ali pa celó prihodni čas, kakor se nam hoče, ali vendartako, da ostane vselej tisti pomen. Kdor prebere o tem Navratilov nauk — temu bo vse to berž jasno kakor ribje okó.

Kako marljivo in verno je premišljeval g. pisatelj glagole slovenske in slavenske sploh, to nam svedoči tudi pregled ónih glagolov, ki so v enem narečji veršivni, v enem ali v več drugih pa doveršivni (str. 41). Tega nám ni razodel doslej še nikdo, pa je vendar tako potrebno; n. pr. glagol „roditi“ je po slovenski in po česki veršiven, po staroslovenski in po vseh drugih narečjih slav. pa doveršiven. Takih je še več, posebno zloženih (composita). Znamenito je, da je gledé na terpež največja razlika med ónimi glagoli, ki so zloženi iz kakega predloga in pa iz „nositi“, „voditi“, „voziti“, „hoditi“. Kaj mično je viditi, kako včasih le poudarek (accentus) veršivnike v doveršivnike preobrača, n. pr. slov. „izmetati“ (vrš.); „izmetat(i)“ ali „izmetáti“ (dovrš.); — slov. „pogledati“ (dovrš.); srb. pa: „pogledáti“ (vrš.), „pògledati“ (dovrš.); — slov. „poslušati“ (vrš.) = č. „poslouchati“ (vrš.); rus. „poslušat“, srb. „póslušati“, in polj. „poslušac“, le-ti trije so pa dovrš. itd. — Ravno tako mika brati, kako se spreminja terpež glagolski po različnem pomenu: „ponositi“ (obleko, opravo) slov., srb., česk. in rus. glag. dovrš.; polj. „ponosić“ (= terpeti, prenašati) verš.; srb. „ponositi se“ (kim, čim s panenoma, 1. stolz sein auf —, in 2. sich aufführen) verš. (str. 58.) Toliko le za pokušnjo.

Razodel nam je g. pisatelj tudi nekoliko takih glagolov, ki jih rabijo Slaveni za veršivne in za doverš.: slov. „rečem“²⁾, „premórem“³⁾, polj. „kažę“, „daruję“;

perfektiven Form den richtigen Gebrauch und die Bedeutung der verschiedenen Zeit- und Aussageform und mit Berücksichtigung aller Dialekte darzustellen.“ Vred.

¹⁾ Tako v 1. in 2. natisu nov. test.; tako („pošilem“) govore na Raščici, kjer je bil Trubar domá, namesto „pošiljam“ (kakor tudi „odpuščem“ namesto „odpušcam“); po tem takem ni to tisk. zmota namesto „pošljem“ (Trub. piše „pošlem“). Očitno je, da tukaj (Jan. 20. 21.) ne more biti ponavljavni sed. č., zato ker se govori le od enkratnega pošiljanja. Da rabimo terpežne gl. tudi za ponavljavne — tega ne bodem ponavljjal.

²⁾ Pa le po Štajarskem (str. 61. d.) — Tako tudi v starosl. Išči v mnihu ernorizeu (str. 4 in 5) in primeri temu (str. 77. 2) v knigi Navr.

³⁾ Zastran „zamórem“ glej str. 55. Anm. Pis.

srb. „kažę“ (v pomenu: ich sage), „darujem“, „vidím“; česk. „daruji“. To so bele vrane glagolske. Verjetno je (na str. 61. f.) tudi to, da so bili Staroslovencem nekteri glagoli (kakor nam in drugim Slavenom) zdaj veršivni zdaj doverš. po dvojnem poudarku. Tak je bil nemara glag. „poslušati“.

Bistroumno je razložil g. Navratil (str. 76—79), zakaj se nahaja v staroslovenskih sv. pismih na enem mestu — v tem glag. verš., v ónem pa doverš., ter overgel misel Schleicherjevo in drugih, kteri terdijo, da so rabili Staroslovenci iz pervine doveršivnike tudi za pravi sed. čas. Marljivi g. pisatelj nam je tudi pokazal, kako je rabil še Trubar določni naklon sed. č. glagolov doverš. pogostoma za prihodnost — prav po staroslovenski. Neki rodoljub je razglasil po „Novicah“ 1855 (str. 62 v opombi), da se govori tako še dan današnji po Goriškem. Te besede je poterdil tudi neki učeni Slovenec iz Temnic (3 ure in pol od Tersta); tudi ondi se govori še dan današnji — po starem, čeravno po malem že kranjčujejo. (Konec sledi.)

Slovenski Romar. Koledar za poduk in kratek čas za navadno leto 1857. V Ljubljani natisnil J. R. Milic. Založil Janez Giontini.

Poprejšni „Koledar za Slovence v povzdigo katoliškega duha“ je letos svoje ime in vredništvo premenil in pod imenom „Slovenski Romar“, vredovan od častitega žireškega kaplana gosp. Jerneja Lenčeka na svetlo prišel. „Romal bom po domači deželi pa tudi v ptujo bom rad pogledal; obiskoval bom domače božje pota, pa tudi ptujih zane-maril ne bom; govoril bom od domačih reči, pa tudi od ptujih bom rad kej opominil; oziral se bom posebno na svete — božje reči, pa tudi drugih navadnih vsakdanjih zadev grešil ne bom“. S temi besedami naznanuje „Romar“ določno cilj in konec svojega romarstva, in kar je obljubil, je zvesto letos spolnil. Zraven navadne pratike in pratikarskih vlastitost je prinesel namreč s svetimi podobami pobožne pesmi: božično, velikonočno, binkoštno itd., dogodbe nekterih apostelnov slov. zemlje; po teh sledijo tri podučne prigodbe, in za temi spet nektare pesmice; večina ostalih sestavkov je Ljubljani namenjena, kteri se mnoge vošila razodevajo, kako naj bi se na več krajih olepšala; pridjani so tem vošilom tudi še nektare vsem Slovencem. Sklepajo pobožnega „Romarja“ nektare kratkočasnice. Iz tega obsežka je očitno, da „Romar“ dobro nadomestuje „Koledarja za Slovence“, pa tudi unanja podoba mu je lična.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Istre 9. dec. U. G. — Hvala, komur hvala gré. Gospod Jakob Sajovec v Beršecu v Istri je res verl rodoljub — možak od nog do glave. Iskreno se trudi za blagor svoje sedanje domovine na vsako stran: v cerkvi, v šoli s podučanjem mladine v sadjoreji, v kmetijstvu in z djanskim gospodarstvom; tudi je člen družbe za kraško pogojzdenje. Na polji pisanja, kakor „Novice“ vedó, tudi ni zadnji. Za gotovo jim vém povedati, da je njegova valaška slovnica dovršena, in ako se s tiskarjem pogodi, jo bomo kmali prebirali. Da bi nam še svoje zaklade glagolice, ki jih je po starih cerkvenih napisih nabral, razjasnil in po „Novicah“ razglasil, bi jugoslavenska po-vestnica lep dodatek dobila! — Poklon istriške deputacije za oslobodenje colne zaveze je bil od Njih Veličanstva v Terstu prijazno sprejet. „Novice“ so že uni dan povedale, da so Cesar dovolili na to od novega leta naprej skozi 5 let, da ne bo dače za napolico, ajdo, koruzo, rež, ječmen, oves, bob, lečo, grah, grahor, slad in turšično moko. Omenjena deputacija iz 4 premožnih mož se je namerila prihodnji pust tudi na Dunaj podati, da bi se za odpravo dogane potegnili, in je naberala po vseh srenjah dnarja — ne vém: ali za stroške potovanja ali za svoj trud? in je nabrala 3000 gold., — al upanje potovanja na Dunaj se ji je poderlo,

tù stoji. Je sicer le iz treh močnih nadstropij, al po dolgosti meri 280 in po širokosti 200 korakov, na dolgost ima v eni versti 49 in na širokost 35 okin. Na njenem dvorišču bi se zamoglo strelišče napraviti, — tako obširno je. Poslopje je zares veličastno od zunaj na videz, pa ravno tako prostorno, čedno in krasno je od znotraj, — zares mojstersko delo! Mostovži so široki, da bi se zamogli hla-poni po njih voziti. Lepa kapela in dobro oskerbljena lekarnica kinčate notrajno vravnava. Da ne govorim od koristi in neprecenljivih dobrot, ktere prinaša ta naprava bolnim različnih stanov in narodov, vendar ne morem opustiti pri tej priložnosti nekoliko o tisti pomembni zibelki omeniti, v katero nezakonske matere, ki ne morejo ali nočejo svojih otročičev rediti, pokladajo uboge male stvarice. Na južni strani bolnišnice od zunaj je votlina v zidu, v kateri leži zibelka, ki je navznotraj obernjena in na vreteno priterjena. Ako tedaj kdo hoče otročiča va-njo položiti, mora zibelko navzunaj zasukati; ko to stori, zapoje zvonček k vretenu privezan, in čuvajka skoči po otročiča. Al ženska, ki je otroka v to zibelko položila, zbeži naglo ko bi pihnil, Ker, ako jo zasačijo, mora sama otroka dobiti. Naj opomnimo še prelepega, ganljivega napisa, ki nad to zibelko zares na pravem mestu stoji. Glasí se takole:

„Per che il padre mio, e la madre mia mi hanno abbandonato:
Ma il Signore si e preso cura di me“.

Salmo XXVI v 10;

po slovensko:

„Me moj otec je zapustil, zapustila moja majka:

Al Gospod se mene je usmilil“.

Salomon.

Naj lepše poslopje za špitalom je pa brez dvombe „Tergestejo“, ki stoji na korsu in je bil postavljen v letu 1842. Štiri nadstropja ima in je posebno krasno na štiri vogle zidano. V sredi, kakor je pri takih palačah navadno, nima dvorišča, ampak veliko dvorano, v kateri se zbirajo vsaki dan opoldne tergovci v posvetovanje in pogovore. Nad to veliko dvorano je razpeta streha iz stekla, da od zgorej noter svetloba dohaja. Med pogovori se zapre ulica, ki memo pelje, z železno verigo, da tergovcev v pogovorih ne motijo memo derdrajoči vozovi. Kako močno so tù zamisljeni gospodje v svoje opravila in koliko jim je mar, kako stoji srebro in zlato, se razvidi iz sledeče resnične dogodbe: „Poprašavšemu nekemu pražkemu profesorju, ki je iz zlate Prage v večni Rim potoval, kje da je Lloydova uradnija, odgovorí neki gospod: „Štiri in devetdeset in pol“.

Akoravno je še več lepih palač, kakor borsa, zavolj marmelnih kiparij imenitna, palača Gobčevičeva in druge, vendar niso unima enake in nimajo nič posebno znamenitega.

Med katoliškimi cerkvami je imenitna stara cerkev sv. Jošta zavolj mnogih starin in paganskega svetišča, ktere ga ostanjki se še dandanašnji vidijo. Razun tega, ker stoji cerkev na griču in sicer na zapadu grada, se od tod odpira cela teržaška olica na morje in suho in razveseljuje radovedne oči in serce človeka, ki občuduje čuda velike krasne narave. — Cerkev Jezuitov, ki leži nekoliko pod sv. Joštom, dičijo lepa malarija in novo cerkev sv. Antona, stoječo pred velikim vodotočem, orjaški marmelnovi stebri zunaj in znotraj, kiporezi, malarija, in dve krasne kupli jo kronate. Je sila velika in v nje stavbi je nekaj veličastnega, ki serce in duh k nebu dviguje. Vendar vsem ne dopada, ker se nekterim bolj gledišču, kot cerkvi podobna zdí. Od drugih katoliških cerkev ni nič posebnega opomniti. Razun katoliških ste spominja vredne obe gerške pravoslavne, katerih ena stoji na velikem vodotoču in druga poleg morja, zavolj bogatije na srebru in zlatu in lepih podob. Svetišča evangeličanov, judov in spoznovavcev drugih ver, ki stojé v starem mestu, nimajo nič posebnega.

Gledišč ima Terst petero, v katerih se igrajo igre, pevvoigre v laškem in v nekterih tudi v nemškem jeziku; najimenitniše med njimi je „Teatro grande“, ki stoji za poslopjem Tergestejo ravno pred podaljškom sv. Dragotina,

na najprilicnejem kraji mesta. Prijatli spevoiger in plesa obiskujejo marljivo to gledišče, akoravno je ustopnina zlo visoka. Pa tudi „teatro filodrammatico“ in „teatro Mauroner“ nista zapuščena.

Naj imenitniše fabrike mesta so naslednje: Fabrika za svinčene obličke, ameriški mlin, za ktere ga se žito iz Odese in moka iz njega v Ameriko vozi, Lloydova strojnica, več svečnih fabrik in poslednjič gotovo tudi gaznica. Poslednja oskerbljuje celemu mestu svečavo; tisučero svetlih lučic miglja vsaki večer po obširnem mestu in mu podeljuje čarobno krasoto. Po prodajavnicah, v razstavah, kavanah in drugih javnih in osebnih poslopih goré svetli gazi. Kaj mikavno je gledati z bližnjih višav te svitle plamene; popotniki, ki se vozijo po cesti od Občine ali sv. Jerneja, se ne morejo načuditi prekrasnemu pogledu, ktere ga tiho, neizmerno morje v veličanski pozor spreminja. (Dalje sledí.)

Slovensko slovstvo.

Pretres dela Navratilovega o glagolih.

(Konec.)

Pri vsem tem pravi gosp. pisatelj, dobro vedé, kako večí del Slovencev zdaj govori, na str. 97, da, čeravno on terdi, da je pomenjal sedajni čas doveršivnikov v staroslovenščini le prihodnost in jo pomenja po nekterih slovenskih krajih (goriških) še dan današnji, — da se po njegovi misli le-ta raba zdaj še ne more sploh vpeljati. V zavisnih stavkih je to po njegovi (tudi po moji) misli že zdaj sploh mogoče brez najmanjše spodtike; v nezavisnih pa vsaj ondaj, kedar se čas berž po misli lahko vzame. To je res zmerna misel, poterjena v narodnih pesmih, ki jih vsako slovensko déte ume. Le poslušajmo:

Kdor će pa vedit'

Kaj je ljubezen?

Mene naj vpraša,

Jaz mu povém ¹⁾.

O tiho, tiho, ptičica!

Ti drobna ptica, ščinkovka!

Če tebe, ptica, vjamemo ²⁾

Ti perje vse uzamemo ³⁾.

„Kteri Slovenec — vpraša g. pisatelj in jaz z njim — ne ume tega?“ Pa vendar je „vjamemo“, „povém“ in „vzamemo“ po pameti vse troje prihod. čas („vjamemo“ posebej preteklo — prihodni), — pravim po pameti, ne po obliki; zakaj Nemec, ki ni imel nekdanj nikakšnega razločka med sedajnim in prihod. č., in ki je počel spet močno mešati, bi utegnil ponemčiti vse troje s sed. č.; namesto sostavljenega preteklo-prihodnega ali prihodno-preteklega časa (künft. verg. Zeit), ki so ga nemški slovničarji skovali (gl. Bauer i. dr.), rabi res prosti Nemec le sed. čas. To gredoč. — Če se pa razumejo Nemci, ki nimajo skoro nikakega razločka med veršivniki in doverš., kako da se ne bi mi? Za preteklo-prihod. čas (fut. exact.) doveršivnikov naj se rabi tedaj kakor v Serbskem vselej le sedajni čas: „Če tebe ptica vjamemo“ namesto: „Če ... bomo vjeli“ itd. Tako so ravnali pogostoma hvalevredno tudi prečastiti gg. prestavljavi novega sv. pisma slovenskega: Mat. 5. 19 razveže (solverit), stori (fecerit); 5. 22 reče (dixerit), 25. 31 pride (venerit ⁴⁾), Jan. 13. 20 pošljem (misero) itd. itd. Tako bi se dalo to popraviti povsod, pa bi bilo krajše in lepše. Le preteklo-prihod. č. glagolov veršivnih se sostavlja iz „bódem“ in participija na l: ako „bódeš (boš) delal“ (si laboraveris) itd. — Za zavisne stavke veljajo tedaj še nekdanje — stare postave (pravila), ktere pa še

¹⁾ Latinec bi rekel: „dicam“ (fut.) ali „dicturus sum“ (ich werde, ich will sagen).

²⁾ Lat. „ceperimus“ (fut. exact.), gefangen haben werden, bolje po nemški: wenn wir dich fangen.

³⁾ Lat. „dememus“ (fut.), wörtl.: wir werden ... nehmen.

⁴⁾ Tudi Trub. in Dalm. imata tukaj „pride“ (wenn der Sohn des M. kommen wird); Jap. je pre naredil: „kedar bo ... prišel“. Res po nepotrebnem; tedaj ni popravil, ampak le pre naredil.

vsak Slovenec ponevedoma pametva; in ravno zato smemo novo nepotrebno luliko brez najmanjše škode — na veliko korist populiti in zatreti. (Tukaj govorimo le od zavisnih stavkov). In zlasti gledé na zavisne stavke se je g. Navratil močno skazal. On nam je prvi razodel, da je raba glagolska v zavisnih in nezavisnih stavkih različna, zlasti gledé na slovenščino in serbsščino: serb. (ti) hočeš (češ) raditi (du wirst arbeiten); „wenn du arbeiten wirst, so wird“ pa ne: ako hočeš ali češ, ampak: ako budeš raditi (si laboraveris; str. 92).

Nekteri, ki niso spisa Navratilovega in C—ovega v Novicah dobro umeli, so menili, da hočeta le-ta gospoda rabo doveršivnikov po vseh časih, naklonih itd. preklicati. Zato je razložil g. Navratil tudi pomen vseh časov, naklonov itd. Vse je lepo in premišljeno, vendar posebno to, kar je povedal o našem infinitivu imperativu (velivnem naklonu) in aoristu. Modre besede o infinitivu (nedoločnem naklonu ali načinu na str. 115): „man kann von dem Gebrauche einer unbestimmten tempuslosen — auf den Gebrauch einer bestimmten, das tempusangehenden Aussageform keinen vollgiltigen Schluss ziehen“ utegnejo marsikom očeti odpreti. Kar se je slavnemu Kopitarju prvemu o aoristu dozdevalo, to je g. Navratil po skerbnem primerjanju slavenščine, posebno staroslovenščine (Ostrom.), gerščine, poterdil in še natančneje dopovedal. Kako sem si belil glavo z gerškim aoristom; pa ga le nisem mogel še popolnoma preudariti; ko sem pa prebral vse to, kar g. Navratil v ti knjižici (na različnih mestih) o njem piše, — posvetilo se mi je pred očmi, kakor luč. Zares, z nobenim drugim jezikom se ne more menda gerški aorist tako jasno razložiti kakor s slavenskim. Vsakemu učitelju in učencu slavenskemu, ki si hoče težki nauk o natori geršk. aorista olajšati, priporočam toraj to izverstno knjižico živo živo. Pa tudi tisti, ki se uči po laški, francozki ali angleški, najde v nji dragega zernja.

Pomnožil je g. pisatelj lepo delice na koncu s potrebnim naukom, kako je treba poslavenjati (ne le poslovenjati) nemški „ohne dass“ — „ohne zu“. Zares mersko je viditi v jugoslovanskih spisih tisti neslavenski „bez da“. Slovenski pisatelji so svoj „brez da“, čast Bogu, do malega — ne še popolnoma — otreli. Nekteri bi morebiti radi, pa niso do zdaj vedili, kako. — Na posled vidimo še nekoliko dragocenih kamenčkov za zid besedne skladbe; posebno nam je ta prekrasna knjižica na kratko, pa lepo razložila, zakaj se devajo v slovenščini besedice: me, te, se, si, je, so itd. (ki ne stojé v drugih narečjih slav. nikoli iz početka stavkov), v slovenščini tudi iz početka stavkov (str. 135). — Natis in papir je tudi oboje prav lično. Po tem takem je gosp. Navratil svoje zasluge v omiki slovenščine in slavenščine sploh slavno pomnožil, in to izverstno delo je res vredno, da ga priporočimo vsakemu, komur je kaj za omiko mile slovenščine, posebno zato, ker g. pisatelj zmote razločno našteva in popravlja *).

Jezikoslovne drobtinčice.

Nekaj več od vlaškega jezika v Istri.

Majhina drobtinica so Vlasi v Istri memo velike množice Rumunov na doléjni Donavi; in lahko bi kdo mislil, da niso družega kakor vejčica od unega velikega debla. Vendar jezik istrijskih Vlahov ni popolnoma enak rumunskemu; saj kolikor mi je bilo mogoče pri pičlih

*) Res je na pr., da govori tudi ljudstvo naše, kakor pišemo: reci mu, da nam naj prinese vode; toda tudi: reci mu, naj nam prinese itd.; ali pa: — da nam prinese (dass er bringe = dass er bringen solle). Da naj (oboje v enem stavku) je po nemškem „dass soll“, zato ker poslovenjujemo „soll“ — naj. Drugi Jugoslaveni pravijo: kaži mu, da mi donese... ali pa: kaži mu, neka mi donese...; ne pa: da mi neka (= da mi naj) donese. Pri hervaških Slovencih se mu je pa semtertje zakotil že tudi „da naj“, kakor pri nas. Primeri str. 110 v knigi. Pis.

pomočkah, sem našel že razločke v koreninah in v sklanjanji imen, in sicer take razločke, da istrijski vlaški jezik delajo skorej za posebno narečje med romanskimi jeziki.

Posebne imena, ktere se nahajajo v molitvah, ki jih je spisal g. Jakob Sajovec, so te: Čače, oče, maja, mati; čer, nebo (po latinskem coelum, l spremenjen v r); pemint, zemlja; pere, kruh (po latinskem panis, n spremenjen v r); plire, poln (po latinskem plenus, n spremenjen v r).

V rumunskem jeziku, po Bobbovem slovníku „Dictionariu rumunese lateinesk si ungarese“, se te imena tako glasijo: tate, oče, maika, mati; čer, nebo; pemant, zemlja, pene, kruh, plin, poln. Razločki so tukaj zadoosti očitni, da bo vredno še dalje preiskovati.

Še večji razločki se nahajajo v sklanjanji imen. Dolejni Rumuni člen pridevajo na koncu imen; na pr. tate, oče, s členom tatel, in v mnogobroji tatele. Istrijski Vlasi svoj člen stavijo pred ime, kakor Italijani, Francozi in Španjoli; na pr. lu nostri dužnič, naši dolžniki. Dolejni Rumuni pri sklanjanji štejejo šestero padcov, in rabijo deloma predloge, deloma pregibajo člen; sicer imajo za drugi padec predlog a, za šestega predlog de ali dela, za tretjega pa ne rabijo predloga. Istrijski Vlasi pa rabijo predloge kakor Italijani ali drugi romanski narodi, namreč: di ali de, a, de. Razloček obojega sklanjanja se kaže v sledečem sostevku:

Rumunsko.

1. tatel, oče,
2. a tatelui,
3. tatelui,
4. tatel,
5. o tate,
6. dela tatelui.

Istrijsko vlaško.

1. Domnu,
2. de milost, dila te utrobe,
3. alu nostri dužnič,
4. pera nostre,
5. čače nostru,
6. de zvaka slabe.

Sklanjanja istrijskih Vlahov nisem vedil drugač sestaviti, kakor po molitvah, ki so jih „Novice“ prinesle v listu 87. tega leta; ako ni kaj prav, naj popravijo Istrijani blagovoljno *). Iz povedanega, mislim, da se pretehtovanje istrijskega vlaškega jezika ne kaže popolno prazno.

Hicinger.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Pole v Istri 9. dec. Ko se je danes zjutraj ob 8. bližal vojaški parobrod „Elizabeta“ v družbi drugih 5 parobrodov tukajšni luki, so začeli grometi topovi iz terdnjav sozidanih v okolici Pole in na praznično okinčanih ladijah stoječi mornarji so pozdravljali prihod Nju Veličanstev z gromečim hurra-klicom. Na bregu ladijostaje, kjer ste imele Nju Veličanstvi iz parobroda na suho stopiti, je bil napravljen 80 sežnjev v morje moleč most (Mollo), pokrit s šarenico in olepšan z brezštevilnimi zastavami in cveticami; na koncu mosta, na suhem, je bil slavivni obok tako umetno narejen, da je bilo misliti, da je sozidan iz živega kamnja. Od tod naprej je peljala zato okinčana cesta, enaka vertnemu sprehajališču, ravno v sredo arsenala, kjer je bila izdelana lepa kapelica, kjer so maševali poreški škof Peteani. Kapelici nasproti je bil krasen paviljon za Cesarja in Cesarico; na obeh stranéh, med kapelico so bile lože (loggie) za mnogoverstno gospôdo. Po doveršeni sv. maši je bilo slovesno blagoslovljenje temeljnega kamna novega arsenala, pri katerem so vnovič topovi pozdravljali slavni početek novega stana za avstrijsko mornarstvo, ki se od dné do dné bolj razširja in krepkejše prihaja. — Potem so šli presvitli Cesar obiskavat lepo novo kasarno in terdnjave; premila Cesarica pa, ktera si je s svojim angelskim obnašanjem pridobila vse serca, je šla peš mesto ogledavat; obiskala je tudi stari paganski tempelj August-a, kjer je shranjenih nekoliko starinskih kamnov in drugih stvari iz ne-

*) Gosp. Hicinger so tedaj gotovo veseli bili novice iz Istre v poslednjem listu. Vred.